

περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου, διότι αἱ περιπέτεια αὐτοῦ ἐκτίθενται ἀντιφατικῶς ὑπὸ τῶν διαφόρων χρονογράφων. Οἱ μὲν, καὶ ἔξαιρέτως ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Κεδρηνός, παριστῶσι τὸν Βιταλιανὸν ἐπανειλημμένως θριαμβεύοντα καὶ ἐπὶ τέλους ἀναγκάσαντα τὸν Ἀναστάσιον καὶ τὴν σύγκλητον νὰ ὁμώσωσι μὲν ὅτι θέλουσιν ἀνακαλέσει τὸν Μακεδόنيον καὶ ρυθμίσει τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα τῇ συμπράξει τοῦ πάπα, νὰ διορίσωσι δὲ τὸν Βιταλιανὸν γενικὸν διοικητὴν τῆς Θράκης. Ὁ δὲ Μαλάλας οὐδένα τῶν θριάμβων ἐκείνων ἀναφέρει καὶ ἀπ' ἐναντίας λέγει τὸν στόλον τοῦ Βιταλιανοῦ καταστραφέντα περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Μακεδόνης δὲν ἀνεκλήθη, ὅτι ὁ Ἀναστάσιος κατ' οὐδὲν μετέβαλε τὸ πολίτευμα αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα καὶ ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας ταύτης ὁ Βιταλιανὸς φαίνεται ἰδιωτεύων. Ἔστω δὲ καὶ τοῦτο δεῖγμα τῆς δυσχερείας ἦν ἀπάντων περὶ τὴν χρῆσιν τῶν χρονογράφων. Ἀλλ' εἰάν παραλείπωμεν τὰς ἄλλας λεπτομερείας τῆς τοῦ Βιταλιανοῦ στάσεως πρέπει, νομίζομεν, νὰ μὴ ἀποσιωπήσωμεν τὰ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν κατεστράφη ὁ τοῦ Βιταλιανοῦ στόλος περὶ Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἰσχυρεῖται ὑπὸ τοῦ Μαλάλα. Ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος, λέγει, εἶχε μετακαλέσει πρὸ τινος παρ' ἑαυτῷ τὸν φιλόσοφον Πρόκλον τὸν Ἀθηναῖον, οὐχὶ τὸν μέγαν Πλατωνικόν, τοῦ ὁποῖου ἀνεφέραμεν ἤδη τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἕτερόν τινα φυσικὸν καὶ χημικὸν ἐμπειρότατον. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Πρόκλος κατεσκεύασε τότε ἐκ θείου ἀπύρου κόνιν λεπτοτάτην, ἣτις ριπτομένη κατὰ τοῦ στόλου τῶν πολεμίων καὶ ἀπτομένη, ὡς βεβαιοῦσι, διὰ μόνης τῆς τοῦ ἡλίου θερμῆς, κατέκαυσε τὰ πλοῖα ἐκεῖνα. Ἄν τὸ γεγονός τοῦτο ἔχη ὑπόστασιν τινα ἀληθείας, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔκτοτε ἐγένοντο αἱ πρῶται ἀπόπειραι τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐλληνικοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον τελειωθὲν βραδύτερον τοσοῦτον μὲν ἐχρησίμωσεν εἰς τοὺς κατὰ Μωαμεθανῶν πολέμους, ἀπετέλεσε δὲ τὴν βάσιν τῆς πολὺ πάλιν βραδύτερον ἐπινοηθείσης πυρρίτιδος. Ἔτερός τις δὲ χρονογράφος, ὁ κατὰ τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Ζωναράς, ἀποδίδει εἰς τὸν Πρόκλον καὶ ἄλλο ἐπινόημα ὅτι ἐχάλκευσε κάτοπτρα πυροφόρα, τὰ ὁποῖα ἀναρτηθέντα ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατέναντι τῶν πολεμίων νεῶν, κατεπυρρόλησαν αὐτὰς διὰ τῆς ἀντανακλάσεως τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων. Ἀλλὰ τοῦτο νομίζεται παντάπασι μυθῶδες καὶ ὑπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ Ζωναρά δὲν ἀναφέρεται εἰμὴ ὡς ἄδόμενον.

Ὁ Ἀναστάσιος, καίτοι ὑπὸ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων πραγμάτων περισπώμενος, δὲν ἠμέλησε τὰ σπουδαιότατα τῆς πολιτείας συμφέροντα. Δὲν ἀξιοῦμεν βεβαίως μετὰ Προκοπίου τοῦ σοφιστοῦ Γάζης τοῦ γράψαντος πανηγυρικὸν εἰς Ἀναστάσιον ὅτι ἐπῆλθε τότε ὁ μέχρι λόγων ἄδόμενος ἄλλοτε χρυσοῦς αἰὼν. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ γεγονότα κατεξανίστανται κατὰ τῆς ὕβρεως καὶ περιφρονήσεως τῆς ἐπιδαψιλευομένης εἰς αὐτὸν ὑπὸ ἀρχαίων χρονογράφων καὶ νεωτέρων ἱστορικῶν. Ὁ Ἀναστάσιος ἀντέστη μὲν τὸ κατὰ δύναμιν καὶ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς πολέμους, κατεσκεύασε δὲ μεγάλα καὶ χρήσιμα δημόσια ἔργα, ἐπέστησε δὲ ἰδιάζουσαν προσεχὴν καὶ εἰς τὴν βελτίονα τῆς δικαιοσύνης διαχειρίσιν καὶ εἰς τὰ οἰκονομικὰ πράγματα. Οἱ Βούλγαροι, οἱ περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους κατὰ πρῶτον ἐπιφανέντες εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ σύνορα τοῦ κράτους, ἐπεχείρησαν μὲν τρεῖς λεηλασίας τινὰς εἰς τὴν Θράκην, περὶ ὧν βραδύτερον θέλωμεν εἶπει πλείοτερα, ἐπέστρεψαν ὅμως πάλιν εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ Ἰστροῦ ὄχθην καὶ εἵμεθα μακρὰν εἰσέτι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἀποκατεστάθησαν ὀριστικῶς ἐνγεῦθεν τοῦ ποταμοῦ τούτου. Ἀλλ' εἰς τὰ ἀνατολικά τοῦ κράτους σύνορα ἐξηκολούθει ἀδιακόπως σχεδὸν ὁ πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμος. Καὶ κατ' ἀρχὰς οἱ Πέρσαι ἐγένοντο μὲν μετὰ